

Motion till riksdagen 2013/14:Sk214

av **Jan Lindholm (MP)**

Ekonomistyrning som verktyg för klimatpolitiken

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av förändringar såväl nationellt som globalt av de ekonomiska systemen för att det ska bli möjligt för politiska beslut, med anledning av klimatutmaningen, att få avsedd effekt.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att arbeta mot alla former av s.k. svart ekonomi.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av internationella transaktionsskatter eller avgifter.

Tidigare behandling

Förslag mycket snarlika de som framställs i denna motion har tidigare behandlats och avslagits av riksdagen, men det är hög tid för ett uppvaknande och inse att de ekonomiska systemen i världen inte är anpassade till den verklighet den globalisering marknaden och aktörerna på den globala marknaden har utvecklat. Det är inte bara människorna som kommer i kläm utan även miljön och ekosystemen. Klimatfrågan kräver nya globala ekonomiska styrmedel. Motionen upprepas därför med några mindre ändringar i såväl yrkandena som i argumentationen.

Bakgrund

Idag kan ingen politiker skylla på bristande information eller kunskap. Vi vet att om vi inte snarast slutar använda fossil energi kommer det inte att vara möjligt att nå det så kallade tvågradersmålet. Vi vet att växande klyftor mel-

Fel! Okänt namn på

lan rika och fattiga genererar ett växande tryck på de livsuppehållande systemen. Vi vet att redan idag är den samlade mänskliga konsumtionen så stor att den kräver ett och ett halvt jordklot och att det skulle behövas tre jordklot med bland annat fossila resurser om dagens befolkning ska kunna leva på genomsnittlig europeisk nivå. Forskning pekar på att jorden långsiktigt skulle kunna försörja ungefär en miljard människor med vår levnadsstandard om alla använder smartast möjliga teknik.

Vi vet att människan alltid valt att plocka de lägst hängande frukterna först. Alla de lätt tillgängliga ändliga råvarorna är sedan länge plockade. För vart år som går krävs det allt större ansträngning, eller om man så vill mer energi, för att fortsätta att ta fram mer av de ändliga råvarorna. Vi vet att det är betalningsförmågan som styr vad som produceras. Det är därför inte så konstigt att åkermark som skulle kunna föda många svältande används för att producera tobak, alkohol, kosmetika och bränslen till den rika delen av jordens befolkning.

Vi vet att det är i det närmaste omöjligt att bryta mineraler ur jordskorpan utan att samtidigt få med oönskade giftiga ämnen, exempelvis tungmetaller. Vi vet att ett jordbruk som bygger på att man tillför konstgödsel även innebär att man sprider kadmium på åkrarna. Mineralbrytning sker i ökande utsträckning i områden där lokalbefolkningen saknar kunskap om riskerna och har en svag rättslig ställning. Riskerna kring föroreningarna är enklare att dölja i sådana områden. Utvinning av uran till kärnkraft är inget undantag utan tvärt om ofta de mest skrämmande exemplen på hur omfattande föroreningsproblematiken kan bli.

Vi vet att alla de plaster och gifter som vi producerar och använder förr eller senare lakas ut i vattnets kretslopp för att med tiden landa på våra tallrikar. Vi vet att det finns klara samband mellan vårt allt mer kemikaliserade samhälle och många sjukdomar liksom vår förmåga att fortplanta oss själva. Många skador på arvmassan är knutna till det samhällsbygge vi skapat.

Vi vet att den förändring av förutsättningarna för matproduktion som ett förändrat klimat innebär slår hårdast mot dem som har den lägsta köpkraften. Vi vet att årets skördar i såväl USA som Ryssland har slagit fel och att den samlade globala livsmedelsreserven aldrig varit så knapp som nu. Vi vet att hungriga människor skapar instabilitet och oro. Den som saknar mat och vatten blir antingen apatisk eller tar det den anser sig ha rätt till om den kan. Vi vet att riskerna med resursbrist aldrig i modern tid har varit större än nu.

Samtidigt som vi vet allt det jag räknat upp ovan och mycket mer av samma sort vet vi att inget land i världen engagerar sig för att på något strukturerat sätt angripa dessa problem. De så kallade klimatförhandlingarna utgör i huvudsak ett forum för länder att försöka lägga skulden på varandra, säkra sin egen rätt att inte ta ansvar så länge som möjligt i hopp om att andra skall minska sin belastning i stället för att själv göra något åt saken.

Vi har en djup global ekonomisk kris som innebär att de flesta länder arbetar med att försöka öka takten med vilken de kan fortsätta utarma de livsuppehållande systemen i stället för tvärtom. Förenklat skulle man kunna säga att de flesta länder, inklusive Sverige, för närvarande är fullt upptagna med att i allt snabbare takt försöka göra det man säger att man inte bör göra.

Till denna bakgrundsbeskrivning skulle man kunna foga mycket mer, men jag vill bara tillägga en sak. Detta är inte en dystopi eller någon form av överdrift utan snarare, om man skall göra sådana värderingar, en ganska snäll och förskönad beskrivning av verkligheten. Om man till ovanstående exempelvis skulle lägga en geopolitisk komponent med militära rustningar och maktambitioner skulle bilden bli än mer besvärande för mänskligheten. På samma sätt skulle en analys av vår oförmåga att styra kapital och investering till annat än det mest kortsiktiga avslöja hur långt från det spår vetenskapen pekar ut som vi vandrar.

Förhållningssätt

Mänskligheten har allt för länge kört i allt snabbare takt mot någon form av avgrund utan att tänka på konsekvenserna. Den bilden har konstnärer valt att använda exempelvis i form av båtar som snabbt närmar sig stora vattenfall, tåg som förlöst skenar på väg mot en bråddjup klyfta eller passagerare som aningslöst flyger vidare i sitt förlösa flygplan.

Att våga se att vi tömmer jorden på resurser och utarmar den biologiska produktionsförmågan samtidigt som sårbarheten ökar på en mängd områden som utgör grunder för vår existens är inte lätt. Samtidigt som verkligheten är på väg att bli omöjlig att hantera vill vi skydda våra barn från vetskapen om denna verklighet. Vi stoppar huvudet i sanden och gömmer oss gärna i tron att krisen är uppfinningarnas moder och att mänskligheten alltid tidigare lyckats lösa alla problem.

Utmaningarna är så stora att det är lätt att ge upp. Så skulle man förmodligen kunna hävda att den globala politiska arenan har agerat sedan många år och fortsätter att agera. Med det förhållningssättet kommer tvågradersmålet inte att nås. Med det förhållningssättet närmar vi oss i rask takt något som måste beskrivas som kaos och katastrof, en verklighet som innebär helt nya villkor för livet på planeten jorden samt att vi säger adjö till tanken på en rättsstat.

Det duger naturligtvis inte, utan det är uppenbart att ett helt annat förhållningssätt till det som sker med ekosystemen och klimatet är nödvändigt. Mänskligheten kan inte fortsätta att agera som om vi kunde styra allt. Det krävs en ny ödmjukhet inför vår litenhet och våra brister. Det krävs mycket stort politiskt ledarskap eftersom fortsatt tävlan enbart förvärrar. En kultur där ledning och styrning utgår från samverkan i stället för konkurrens, gemensamma mål i stället för individuella, återbetalning i stället för utdelning, social och kulturell tillväxt i stället för materiell, vårda i stället för att exploatera och förbruka, i en sådan miljö kanske de värden som kan hantera de utmaningar vi står inför har möjlighet att växa. Jag säger inte att det är möjligt, men att inte försöka vore ansvarslost.

Fel! Okänt namn

Ytterligare utgångspunkter

Nordiska rådet beslutade 2007 genom rekommendation A1410/miljö att uppmana de nordiska regeringarna att i sina internationella kontakter arbeta för att snarast få till stånd ett globalt arbete med globala regler för hur de effekter som klimatförändringarna leder till skall hanteras för att undvika krig eller liknande konflikter. Uppmaningen till regeringarna siktar i första hand in sig på behovet av ett regelverk som i likhet med hur Genèvekonventionen hanterar flyktingskap på grund av krig och förföljelse kan fungera för att hantera de flyktingströmmar som på grund av ett förändrat klimat kommer att bli betydligt mer omfattande i en snar framtid.

Förslaget var kanske för omvälvande 2007, men idag torde knappast någon hävda att det inte hade varit en fördel om ett sådant regelverk redan vore på plats. Det betyder inte att det är för sent att påbörja det arbetet, men idag, sex år efter att förslaget behandlades, inser nog var och en att det är långt ifrån tillräckligt med ett sådant initiativ.

Det ekonomiska systemet är på god väg att sluta fungera. Den svarta ekonomin växer med 16 procent per år och rättssamhället gröps ur i samma takt. De lagar som stiftas i nationella parlament och de avtal som sluts i internationella sammanslutningar får allt mindre betydelse för många medborgare. I några länder är den svarta ekonomin sedan länge betydligt större än den vita och så blir det i snabb takt i allt fler länder. Med nuvarande utveckling är det bara en tidsfråga innan den svarta ekonomin även på global nivå är större än den vita.

Parasiterandet i form av kidnappningar, utpressning och beskyddarverksamhet kan nu läggas till den illegala vapenhandeln, människosmugglingen, prostitutionen och narkotikahandeln som några av de största näringsgrenarna på jorden.

Folkvalda parlament och regeringar liksom EU och FN borde ha som högsta prioritet att radera ut den varböld som dessa maffialiknande verksamheter utgör. Om man menar allvar med att värna rättsstaten, rättssäkerheten, demokratin med sin transparens, yttrande- och tryckfrihet liksom något som kan kallas för medborgerlig frihet borde en kraftsamling mot ekonomisk brottslighet vara en självklarhet.

För mig är det en självklarhet att sammanfallande rättsstater inte kan mobilisera för ett nödvändigt klimatarbete. Lika självklart är det omöjligt att mobilisera kapital för investeringar i omställning om en snabbt växande del av kapitalet försvinner i det svarta hålet. Långsiktighet och hållbarhet är inte heller något som gynnas av att den svarta ekonomin blir en allt större del av hela ekonomin. Många av de verksamheter som svart ekonomi gynnar är förmodligen inte, ens om de drevs vitt, förenliga med den utveckling som omställningen till ett förändrat klimat kräver. Man kan förmodligen hävda att den svarta ekonomin utgör ett stort, för att inte säga avgörande, hot mot de ansträngningar som världens nationer på pappret ägnar sig åt för att möta ett förändrat klimat.

Förslag till åtgärd

Trots att framför allt EU och USA har vidtagit många åtgärder för att försvåra för den svarta ekonomin att växa fortsätter den svarta ekonomin till synes opåverkat att expandera på allt fler områden. En växande svart ekonomi gör de åtaganden stater förbinder sig vid genom internationella överenskommelser allt mindre verkningsfulla, vilket gör den svarta ekonomin till ett allvarligt hinder för hela världssamfundet och inte minst för klimatarbetet.

Sverige bör mot bakgrund av detta i det internationella arbetet snarast med kraft öka trycket på att åtgärder för att bekämpa alla former av svart ekonomi liksom ekonomisk brottslighet får en ökad prioritet även inom ramen för klimatarbetet. Problemet är av så allvarlig art att mycket stor kraft måste läggas vid att på global nivå stoppa den svarta ekonomin.

Extraordinära metoder som exempelvis ökad kontroll och transaktionsavgifter för alla former av globala transaktioner liksom inskränkningar i viss sekretess som idag försvårar brottsutredningar kan behövas. Sådant måste förmodligen övervägas och omprövas för att kunna utformas så att myndigheter på nationell och global nivå får verklig möjlighet att på allvar bekämpa den växande globala ekonomiska brottsligheten utan att den vanlige medborgarens integritet skadas.

Ekonomisystem på alla nivåer måste utformas så att de stödjer genomförandet, fullt ut, av de åtgärder som beslutas på klimatområdet. Länder som försvårar en sådan utformning av system för ekonomistyrning blir en del av klimatproblemet.

Mot bakgrund av det ovan anförda bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening det ovan anförda om åtgärder på det ekonomiska området, såväl nationellt som internationellt, för att de klimatåtgärder som beslutas skall ha förutsättningar att få genomslag i praktiken.

Stockholm den 27 september 2013

Jan Lindholm (MP)